

HIZKUNTZ-EREDUAK: GOAZEN HARIRA

Josu Sierra Orrantia

Asko hitz egin eta idazten ari da egunotan EAE-n hizkuntz-ereduen erreformari buruz. Proposamen ugari daude baina ia denak mugatzen dira (salbuespenak salbuespen) eredu bakar bat izan behar den edo ez, zer nolako hizkuntz portzentajeak izan behar dituzten eta ingelesa edo gaztelania zein mailatan edo neurritan kontuan hartu behar dituzten esatera.

Oso gutxi irakurri dut ordea benetako eztabaidagaiak: **ikasleek lortu behar dituzten hizkuntz-helburuak.**

Gaur egun, hezkuntza munduan, gero eta garbiagoa da ikasleek lortzen dituzten kompetentzien garrantzia. Arazoa ez da zer eman edo irakatsi behar den, edo eta nola eman edo irakatsi behar den, baizik eta ikaslea zer egiteko gai den amaieran.

“Eskolatzearen azken helburua ikasleen prestakuntza da, eskolaren testuingurutik kanpo ere modu efektiboan eragin dezaten. Honek suposatzen du ezagutza, trebetasun eta kompetentzien eskurapena ematen dela eta bizitzaren egoera errealelara transferitzen direla”. Eurydice. Key Competences. Survey 5. European Commission. 2002

Hizkuntzen eremura ekarriz Europar Batzordearen definizio hau, garbi da hizkuntz-kompetentzia dela interesatzen zaiguna lehenik eta behin, hau da, ikasleak hizkuntz ezagutza, trebetasuna eta kompetentzia izan ditzala eskolaren testuingurutik kanpo ere modu efektiboan eragiteko.

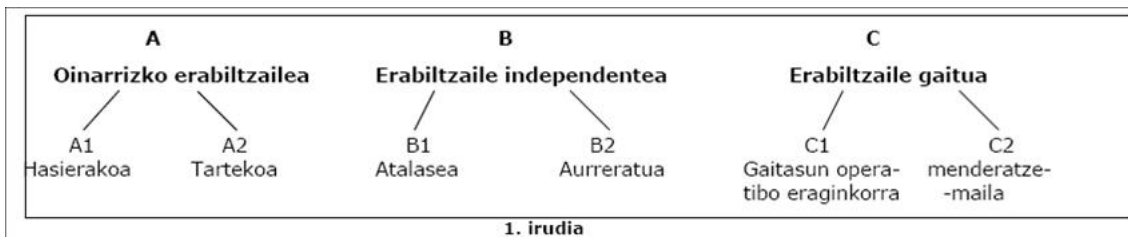
BIGARREN ETA HIRUGARREN HIZKUNTZEN ARLOAN DEFINITURIK DAUDE KONPETENTZIAK

Gure zorionerako, **eskolan ikasi daitezkeen hizkuntzen arlo honetan**, definiturik daude kompetentziak eta mailaketa garbi bat eginda dago **Europako Erreferentzi Marko Bateratuan**. (Europako Kontseilua)

*“Europako Erreferentzi Markoa Europa osorako hizkuntz egitarauak, kurrikulu-orientazioak, azterketak, testu-liburuak etab. prestatzeko **oinarri bateratua da**. Hizkuntza bat ikasten ari diren ikasleek hizkuntza hori komunikazio-tresna gisa erabili ahal izateko **zer ikasi behar duten deskribatzen du Markoak**, era integratzailean, eta orobat azaltzen du ikasleek zer ezagutza eta trebetasun eskuratu behar dituzten eraginkortasunez jarduteko”. (13. orr. HABE.Erreferentzi Markoa)*

Ikus dezagun bada, zernolako kompetentziak deskribatzen dituzten Markoan. Markoaren mailak A1 etik C2 ra doaz.

A mailak oinarrizko erabiltzaileari zuzenduta doaz. B mailak berriz independenteaz ari dira eta C, azkenik, erabiltzaile gaituari buruz doaz.

1. irudia

Logikaz pentsaturik, hasi gaitezen esaten gure **irakasleei** C1-en pareko maila (2. HE) eskatzen diegula, EGA hain zuzen ere, klaseak euskaraz eman ahal izateko. Bestalde EGA-ra aurkezteko gutxienezko adina 17 urte da. C mailak beraz, ez dira egokienak Derrigorrezko irakaskuntzaren amaierako ikasleei eskatzeko nire ustez.

Zalantza A eta B mailen artekoa egon liteke. Ikus dezagun ba Mintzamen arloko deskribapena adibidez pixka bat argiago jartzeko. Zergatik mintzamina? Erlaziorako ezinbestekoa delako, hizkuntzak hitz egiteko ikasten dira.

	A1	A2	B1	B2	C1	C2
M						
I						
N						
T	Ahozko					
Z	elkarreragina					
A						
M						
E						
N						
A						

A2 mailak adibidez honako hau dio: “Elkarrizketa osoa jarraitzeko adina ulertzen ez badut ere, gai naiz informazio-truke labur-laburrak egiteko.” Ez dirudi beraz oso maila egokia denik ez eta legearen interpretazio normal batekin bat datorrenik (gero ikusiko dugu).

B2 mailak berriz, honako hau dio: “Gai naiz jatorrizko hiztun batekin normal mintzatzeko,...Gai naiz elkarrizketan era aktiboan parte hartzeko...”

Hau bai izan daiteke maila egokia derrigorrezko irakaskuntzaren amaieran helburu gisa markatzeko, eta hala pentsatzen zuen Hezkuntza, Unibertsitate eta Ikerketa Sailak B2 mailaren ebaluazioa egin zuenean. Gero astakeriak ere esan dira. B2 maila baxua dela, C2 eskatu beharko litzaikeela ikasleei eta horrelako perlak. Logika eta errealismo pixka bat jaun andreok.

Baina goazen orain Markoa indarrean dauden legeek diotenarekin erkatzera.

INDARREAN DAUDEN LEGEEN INTREPRETAZIOA

Zerbait eskatu beharko banie legebiltzarkide jaun eta andreei, honako hau izango litzateke: interpretatu indarrean dauden legeak Erreferentzi Marko Bateratua kontuan

hartuta. Edo beste lege bat egin Markoa kontuan hartuz. Edo ahalbideratu Hezkuntza Sailak Markoaren mailak interpreta ditzala.

- **Euskararen Erabilpena Arautzeko Oinarrizko Legea, 1982ko azaroaren 24koa** 17garren atalean, honako hau dio: *“Jaurlaritzak, ikaslegoari nahitaezko ikastaldiak bukatzerakoan bi hizkuntza ofizialak erabiltzeko adina ezagutuko ditueneko segurantzza emateko xedezko neurriak hartu eta euskara-giroa bermatuko du, ...”*
- **1993-ko otsailaren 19ko Euskal Eskola Publikoaren Legeak** dio (III. Idazpuruko 18. atalean): *“Euskara eta gaztelania nahitaez sartuko dira euskal eskola publikoan gara daitezen irakaskuntza-programetan, bi hizkuntzen ahozko zein idatzizko ulermena eta adierazmena benetakoa izan eta gutxienez ohizko harremanetarako eta erabilerako hizkuntza gisa erabili ahal izan daitezten.”*

Ez da zaila ikustea bai kasu batean (*erabiltzeko adina ezagutuko...*) eta bai bestean (*ohizko harremanetarako eta erabilerako hizkuntza gisa...*) A2tik-B2ra bitarteko maila bati buruz ari direla **gutxienez**.

HIZKUNTZ HELBURU ZEHATZAK ETA GUZTIENTZAT

Ez da gutxietsi behar hizkuntz helburu argiak ezartzearen garrantzia. Irakasle orok jakin behar du nora iritsi behar den bere **ikasleen hizkuntz-konpetentzia** eta guraso guztiek ere jakin beharko lukete eskolak zein helburu duen hizkuntzei dagokienez.

Orain, gauza bat da helburua zehaztea eta beste bat lortzea.

Jakin badakigu, egin diren azken ebaluazioen arabera, proposatutako euskararen B2 mailara iristen diren D ereduko ikasle erdaldunen kopurua %48aren inguruan ibiliko direla, ebaluazio horretako laginean (ez populazioan, aldagai hau ez baitzen estratifikatua). Baina badakigu ere maila hau lortzeko lanak ikasgeletan egingo balira D ereduko ikasleriaren %23 batek nahiko erraz lortuko lukeela (gainditzearen atarian geratu zirelako).

Baina B ereduan emaitzak eskasagoak dira eta A-n berriz, ... are eskasagoak suabe esategatik. Hori da helburu garbi batekiko gaur egun lortzen dena, eta ez da gutxi. Hona galdera: posiblea al da hizkuntz-konpetentzia berberak hizkuntz-eredu desberdinekin lortzea?

Eredu bakar baten barruan ere lortzen diren konpetentziak desberdinak dira hainbat faktoreren eraginez, matematikarekin edo zientziekin gertatzen den bezala: ikasleen maila sozio ekonomiko eta kulturala, zonaren euskaldun kopurua, ikastetxearen hizkuntz-osaketa eta antolaketa, irakasleak eta metodologiak,...

Bigarren eta hirugarren hizkuntzetan izugarriko alde individualak ematen dira emaitzetan ikasleen artean, ama-hizkuntzarekin gertatzen ez dena.

Goiko galderara bueltatuz, gaur egun dauden eredu desberdinekin **eskolan bakarrik** antzeko konpetentzia lortzea praktikoki ezinezkoa da nire ustez. Beste kontu bat da eskolatik kanpo lan egiten bada.

Ondorioz, honek arazo latz baten aurrean jartzen gaitu: ezarri behar dugu lortu beharreko maila edo kompetentzia minimo jakin bat guztientzat, ala ereduaren (oraingoak edo berriak) arabera helburua zehaztuko dugu?

Aurreko legeak egin zirenean helburu berberak zehazten ziren (nahiko orokorrak baziren ere) baina gero, garai haietako egoera ikusita, errealismoz jokatu eta eredu desberdinak sortu ziren, gurasoen eskuetan erabakia utziz. Hogeitapiku urte geroago gurasoek garbi ikusi dute zer den egokiagoa eta irakasleriaren gehiengoak prest dugu gizartearen eskari horri erantzuteko.

Nire ustez, edozein erabaki hartuta, inportanteena **HELBURUAK KASU GUZTIETAN ZEHAZTEA DA**. Alde batetik inor ez engainatzeko (gurasoak kasu) eta bestetik nork zer betetzen duen jakin dezagun eta aldaketak egiteko. Gurasoek izango bagara erabakitzaileak, ez gara tontoak, orain arteko bidetik jarraituko dugu indar gehiagoz.

HIZKUNTZ-HELBURUAK ETA ESKOLAREN MUGAK

Bada ordua esateko, bide batez, eskolak, edozein eskolak ahalbide mugatua duela hizkuntzen irakaskuntzan, hemen eta Filipina irletan.

Ez naiz soziolinguistikaz ari baizik eta glotodidaktikaz. Hizkuntzak ikasteko bide naturala jatorrizko hiztunekiko interakzioa da. Zenbat eta interakzio gehiago eta esanguratsuagoa hobea. Zenbat eta premia gehiago hizkuntza (ondo) erabiltzeko hitz egiten dakien norbaitekin are eta errazago ikasiko du ikasleak. Baina prozedura hau eskolan erabiltzeko muga izugarriak daude, eskola ez delako hizkuntza bat ikasteko tokirik hoberena. B eta D ereduaren metodologia **murgiltze metodologia da** eta bere helburua hizkuntzen ikas prozesu naturalera hurbiltzea da, baina eskolaren zeregina ez da bakarrik hizkuntzak irakastea eta gure eskola asko eta askotan ez dira egoera naturalean ematen diren baldintzak aurkitzen.

Alde batetik, gure ikasle erdaldun askok eskura duten jatorrizko (?) hiztun bakarra irakaslea izango da. Eta irakaslearekin gelan ez da elkarrizketan aritzen normalean edo ez luzaroan. Berak hitz egiten du gehienetan edo eta berak egiten ditu galdera gehienak. Ikasleen zeregina askotan entzutera eta “erreakzionatzera” mugatzen da. Gero ikaslea “behartuta” dago bere ikaskideekin hizkuntza praktikatzera, dakiena jakina, eta hor sortzen da *pidgin* edo *jerga* moduko hori ez euskara eta ez espainola ez dena (normala ikas-prozesu honetan).

Beraz, zer da “euskalduntzen duen eskola” edo “ingelesten duen ikastetxea”? Zein da hori, D eredu duen eskola beste modu batera? Zein modutara? Zer esan nahi du euskaldundu? Jatorrizko hiztun batekin normal eta zuzen komunikatzeko gaitasuna? Zerbait gehiago? Markoaren terminoetan definitu beharko genuke zertaz ari garen eztabaida zentratzeko.

Oso ondo neurtu behar dira hitzak **orain arte milaka irakaslek egindako lan izugarria, borondatezkoa askotan, mesprezatu nahi ez bada** (batzuek egin duten bezala). Hezkuntza Sistemari egin zaizkion kritika batzuk injustuak dira eta ez dute lortutakoa baloratzen, bakarrik gabeziak ikusten dira dena porrota izango balitz bezala. Nork egin du gehiago euskara bultzatzeko Elkartea honetan Hezkuntza Sistemak baino?

D eredia eskolaurretik DBH-ra ezarri arren guztientzat, eskolak bere mugak izaten jarraituko du eta euskara ikasi nahi ez duenarekin edo sekula erabiltzen ez dutenekin ez dugu jakingo zer egin. Metodologia izugarri hobetzen badugu ere (eta bada premiarik, murgiltzeak ez baitu ondo funtzionatzen etorkin batzuekin adibidez) helburu argiak markatuz, ikasleak ez badu eskolatik kanpo jatorrizko hiztunekin **ERE** hitz egiten ez du askoz gehiago ikasiko. Gainera, bere moduan gaizki hitz egiten duten pertsonekin asko hitz egiteagatik ere ez du hizkuntza hobetuko (kontuz era honetako ekitaldiak antolatzerakoan). Okerrago, akatsak ontzat eman eta normalak irudituko zaizkio (fossilizazioa).

Ez dago ikastetxe frantses, aleman edo ingelesik ikastetxean ikasitakoarekin konformatzen denik (gu berriz, bai): ikasle guztiek egin behar dituzte egonaldiak hizkuntza naturala hitz egiten den tokietan. Gutariko batzuk berriz, *euskalduntzen duen* eskolaren ideia zabaltzen dute, bertan orain gutxi egingo balitz bezala eta eskolatik kanpo egin behar dena bigarren mailakoa balitz bezala. Eskola ez da nahiko etxetik euskalduna ez den haur bat “euskalduntzeko” (gutxienez ikasle baten hizkuntz-kompetentzia maila altu batera eramateko).

Zer egin orduan? Udalekuak, egonaldiak familietan, asteburuetako ekitaldiak, girotzeak, kirol-taldeak mintza-eskola bihurtu, normalkuntza planak ikastetxeetan... gizartearen esparru euskaldunak sortu... Gauza asko egiten dira jadanik! Sakondu egin behar, ez dago miraririk, ez hemen, ez Katalunian, ez Irlandan edo Kanadan nik dakidala.

EREDU BAT, BI ALA ORAINGOAK?

Erantzuna ez da erraza. Nik esango nuke aukera bakoitzak bere arazoak dituela. Eredu bakar batera bagoaz, badirudi bi proposamen mota plazaratu direla: bat, oraingo D eredia eta bi, praktikan B ereduaren antzeko bat izango litzatekeena, elebidunagoa edo eleaniztunagoa. Nola ez den plazaratzen bakoitzean zein den hizkuntz-helburua, zaila da eztabaidatzea, baina garbi da emaitzak oraingo D eta B ereduaren antzekoak izango liratekeela.

Egia esan, horretarako ez da aldaketa handirik behar. Oraingo ereduak abantailak dituzte alde horretatik ezagunak direlako eta garbi da gurasoen D eta B ereduarentako joera. Latzena A ereduaren egoera da. Honek ez du legeek dioten helburua betetzen ezta beteko ere. Galdera hau da: akabatu egin behar da ala hiltzen utzi? Lortu beharreko mailak finkatuko balira guraso gehienentzat ez luke atraktiborik izango. Arazo bakarra zera da: inmigranteen ghettoa bihurtzea eta politiko batzuek baza hori jokatzea. Etorkinek, aukera badute eta inork ez badie kontrakorik aholkatzen, errazena omen dena aukeratuko dute. Nire ustez A eredia edo hobetu behar da edo besteen abantaila sendotu (zertifikazioak lortzeko posibilitatea...) baina dagoen moduan ghetto bat bihurtu daiteke.

Garbi dudana zera da, galtzeko ez nukeela aldaketarik egingo. Oraingo egoeran baino emaitza kaskarragoak lortzeko edo oraingoak mantentzeko ez nuke ezer aldatuko. Aldaketak bai baina hobetzeko soilik.

HIRUGARREN HIZKUNTZA OZTOPO?

Euskal hezkuntza sistemak ezin dio gizartearen atzerri-hizkuntzaren eskariari uko egin, hori da errealitatea eta ez dago atzerabueltarik. Gure seme alabek ingelesa, frantsesa eta

agian mandarin edo errusiera beharko dutelako lana aurkitzeko edo ikasteko. Eztabaida honek kaltetu besterik ez luke egingo gaurko eredu indartsuenen matrikulazioa. Ez eta ezin diogu uko egin beste arlo batzuetan ditugun gabeziak hobetzeari (eskolan dena ez baita hizkuntza): zientzietan, kimikan edo geometrian kasu. Gainera dauden ikerketek diote ez diola ingelesak euskarari inolako kalterik egiten eskoletan.

Denbora ez da dena hizkuntza baten irakaskuntzan. Gutxienezko denbora bat behar da baina hona galdera: **zenbat minutu egunean gertatzen dira gaur esanguratsuak euskararen ikaskuntzan gure gaurko gela eta klaseetan?**

Soluzioa metodologia fintzea da eta dagoen denbora optimizatzea, ingeleserako edo zientziak indartzeko ere tarteak utziz.

ZERTIFIKAZIO BOLUNTARIOAK: MOTIBAZIO BAT GEHIAGO

Hezkuntza Sailak B2 mailaren ebaluazioarekin batera proposamen interesgarri bat plazaratu zuen: hizkuntz zertifikazio boluntarioak DBH-n. Benetan ez da txantxetako neurri honek eragin dezakeen hizkuntzekiko motibazioa.

Ikasleak ahal badu, DBH amaieran, bere ahalegina sarituko duen zertifikatu bat eskuratu, eskolaz kanpoko epai-mahai batek emanda jakina, motibatua sentituko da eta hizkuntza ikasteko beste arrazoi bat ikusiko du. Aurrerago EGA lortzea ere erraztuko lioke gainera, seguru asko.

EBALUAZIOAREN GARRANTZIA

Hizkuntz ereduen arloan, hain zuzen ere, ebaluazio dezente egin izan dira eta egiten dira, beti izan da kezka bat Sisteman. Ikusi nahi ez duenak ez du ikusiko baina egindakoa hor dago eta ez da inoiz ebaluazioa utzi behar. Helburuak definitzen badira, are inportanteagoa da ebaluazioa eta ikastetxeen eskuetan uzten bada ereduen antolaketa, oraindik garrantzia gehiago hartzen du emaitzen eta eboluzioaren azterketa. Hezkuntza Sistemarik inportanteenetan ministerioek gero eta autonomia gehiago bueltatzen diete ikastetxe edo hezkuntza barrutiei baina helburuak finkatzen dituzte eta urtero ebaluatzen dira emaitzak.

Ebaluazioen ondorioa zera da: ez da berdin euskara irakastea han edo hemen, baldintza hauetan eta haietan, ikasleri mota honekin edo bestearekin. Beraz “kafea guztientzat” da auzitan jartzen dena ebaluazioarekin. Gehien behar duenari gehiago eman beharko zaio, nik uste, hizkuntzen irakaskuntzan ere. Horrek, gainontzeko eskola-errendimenduetan bezala, erronka izugarri baten aurrean jartzen gaitu: baliabideen banaketa asimetrikoa.

Alderdiek izango dute hitza Legebiltzarrean baina aukera galdu bat izango litzateke **helburuei buruz hitz egingo ez balitz**. Ezin da eredu berri baten “antolaketa” aurkeztu helburuak markatzen ez badira, **ereduak bitartekoak dira, zerbait lortzeko tresna**.

Ikastetxeei ere autonomia eman nahi bazaie arlo honetan, are inportanteagoa da helburuak ondo finkatzea eta ebaluatzea. Euskararako markatzen diren helburuak baxuak badira, kontuan hartu gatzelania eta ingelesa konprometitzen ari direla erabaki horretan. Ala maila altuagoa eskatuko dugu ingelesean euskaran baino?

Ez dakit aporazio hauek eztabaidarako balioko ote duten baina hori izan da nire asmoa behintzat.